

КАЧЕСТВО НА ЖИВОТ - ЗНАЧЕНИЕТО МУ ЗА ОРАЛНОТО И ОБЩЕСТВЕНО ЗДРАВЕ

Н. Щерева

QUALITY OF LIFE - ITS IMPORTANCE FOR ORAL AND PUBLIC HEALTH N. Shtereva

Резюме: От началото на 21 век зависимостта между здравето на човека и качеството на живот претърпява количествена промяна. До неотдавна тази взаимовръзка се пренебрегваше и стоеше на заден план като най-често се считаше допълнение към биологичните и клиничните маркери на болестта. В съвременното общество въпросите, свързани с качеството на живот, заемат изключително важни позиции в политиката на общественото здраве. Една от целите на стратегията на СЗО "Здраве за всички през 21 век" е да се подпомогнат индивидите от по-млада възраст да подобрят жизнените си очаквания и да се повиши тяхното качество на живот. От гледна точка на мениджмънта, познавайки добре аспектите на качеството на живот и неговия мултидисциплинарен характер, би могло много по-успешно да се управлява клиничната практика, изследователската дейност и обществото като цяло.

Ключови думи: качество на живот, общественото здраве, дентално здраве.

Summary: At the beginning of the 21-th century there has been a quantitative change in the relevance of health and quality of life. Not long ago it was as a secondary outcome, most as an addition to the biological and clinical markers of disease. In the contemporary society the issues, related to quality of life, are at the front positions of the health policy of the public health. One of the goals of the WHO Strategy "Healthy People in 21-th Century" is to help individuals at younger age to increase their life expectancies and improve their quality of life. From management's point of view knowing better the aspects and the multidisciplinary character of quality of life could lead to better organization of clinical practice, research work and the society as a whole.

Key words: quality of life, public health, dental health.

Според дефиницията на СЗО, здравето е състояние на пълно физическо, психическо и социално благополучие, а не само отсъствие на болест или недъг. Такова определяне на здравето е повече от идеалистично, отколкото практично, но в него се включва и качеството на живот в по-широко тълкуване на определението за здраве. Следователно, значението на благополучието на хората зависи не само от физическото им състояние, но включва съвкупност от всички психични, социални и духовни фактори. Затова определението за здраве трябва да се възприема и разглежда с мултидисциплинарен подход.

Денталните заболявания, като кариес или заболявания на периодонта, са често срещани и техните последствия са не само физически, но също така икономически, социални и психологични. Доброто дентално здраве е повече от здрави зъби или липса на кариес или пародонтално заболяване. То е съществена част от доброто орално здраве. Свързано е с добро хранене, самоуважение и защита от системни инфекции и наранявания, както и способност за дъвчене, усещане на вкуса, преглъщане и ясно произнасяне на думите, или казано по друг начин, оралното здраве може да повлияе различни аспекти на живо-

та, включително оралното функциониране, външния вид и междуличностните взаимоотношения.

В продължение на много години пациентите са белязани от диагнозата и необходимостта им лечение. Този биомедицински подход (центриран около болестта) вече се променя в био-психосоциален, чийто център е самият пациент. Затова е необходимо професионалистите да мислят, да се съобразяват и да зачитат повече умственото и социално състояние на пациента.

Качеството на живот (КнЖ) е трудно да се определи само с една дефиниция, защото в неговото формиране се включват редица компоненти. Според СЗО, то представлява субективна преценка, която зависи от културалния контекст, в който живее индивидът, ценностната система, неговите цели, очаквания, изисквания и тревоги. Тази оценка зависи по сложен начин от телесното здраве, психологическото състояние, степента на независимост и отношенията с обкръжението. Концепции за измерване на качеството на живот са съществували в продължение на много години, независимо че не са били квалифицирани и изследвани.

КнЖ определя стойността на индивидуалното здраве в границите на психологични и социални аспекти на индивидуалния живот. Взета отделно клиничната диагноза не е достатъчна, за да определи цялостното орално здраве. Доброто състояние на венците не е гаранция за добро орално здраве, което включва обективни и субективни измерения. Даден пациент може да смята за свой голям проблем оцветените зъби при търсене на работа, а да не отчита наличието на асимптоматичен пародонтален проблем. Следователно, докато професионалистът преценява, че оралното здраве на пациента е добро, пациентът може да определи своето здраве като лошо, като се базира само на външния си вид.

КнЖ е мултидисциплинарно понятие, което включва:

- продължителност на живот;
- липса на увреждане, болест;
- адекватно физиологично орално функциониране;
- отсъствие на дискомфорт или болка;
- емоционално функциониране;
- социален живот, свързан с изпълнение на определена роля в обществото;
- възприемане на добро орално здраве;
- удовлетвореност от оралното здраве;
- отсъствие на социални или културни недостатъци, свързани с оралното здраве.

Изследването на качеството на живот (КнЖ) може да засегне различни раздели на социалната медицина и общественото здраве. В тази насока концепцията за оралното здраве, свързано с КнЖ, може да направи неоченим принос за клиничната практика в стоматологията, научните изследвания и образованието.

Клиничната практика е безусловно свързана с КнЖ на всеки пациент. Оралното здраве, свързано с КнЖ, води до нови перспективи в клиничната грижа за пациента. То променя фокуса на клиницистите и изследователите от устната кухня и го насочва към пациентите като цяло. Въпреки че модерната дентална медицина може да не разглежда толкова подробно въпросите, засягащи КнЖ, те съществуват и допринасят за нейното развитие повече, от който и да е друг фактор. В началото пациентите посещават кабинета по дентална медицина само поради болка или дискомфорт. Дори в днешно време е голям процентът на пациентите, предимно от по-ниски социално-икономически групи, които посещават кабинета само при спешни случаи. Но има и данни, които показват, че други аспекти на КнЖ като функциониране и естетика също играят роля за осъзнатата нужда на пациентите от дентални грижи.

Опитните дентални медици са запознати с факта, че те лекуват не само зъби и венци, а човешки същества. Пациентите, които искат да имат добро КнЖ, са силно мотивирани да

инвестират време, финанси и желание в редовно посещение на кабинетите по дентална медицина и по този начин да се включат в активна здравна промоция. Колкото повече клиницисти осъзнаят тези факти, толкова по-ефективно ще функционира денталното здравеопазване, ще се осигуряват здравни услуги, ще се предотвратяват заболявания и ще се възстановява и поддържа оралното здраве на пациентите.

Различни дисциплини, както специалисти и изследователите в областта на общественото здраве и поведенческите науки, могат да спомогнат за развитието на инструментариума за измерване на КнЖ и да очертаят ролята на КнЖ в оралното здраве и достъпа до здравни услуги.

В денталната медицина, както и в други раздели на медицината, обективните изследвания на заболяванията дават незначителна информация за влиянието на оралните нарушения върху всекидневното и КнЖ. Значителна част от проведените изследвания показват денталния статус като краен резултат за състоянието на пациентите в денталната медицина. В описателните популационни проучвания лошото орално здраве се свързва със загубата на зъби. Но здравето не е само липса на болест, а е понятие, което се фокусира върху целия индивид. Въпросите, свързани с КнЖ, отговарят за промяна в перспективите на здравето като отчитат влиянието на здравето върху всички аспекти на живота на всеки човек, както и на индивидуалното благополучие. Така КнЖ играе съществена роля на всички нива на системата на здравеопазването. На индивидуално ниво се влияе процеса за взимане на решение по отношение на лечението на пациента, а на социално ниво – води до разбиране нуждите на другите.

КнЖ е състояние, приписвано на отделни

хора, група или на обществото като цяло за продължителността на преживяването, като е модифицирано от уврежданията, функционалните състояния, възприятия и социални възможности и повлияни от болест, наранявания, лечение или политика. По този начин КнЖ отразява човешките преживявания и повлиява благополучието или удовлетвореността от живота. КнЖ може да е свързано с човешкото съществуване, включващо фактори като бедност, работна заетост, удовлетвореност от работата, семейно положение.

Изследването на КнЖ представлява изключително сериозен и сложен проблем и може да се използва като инструмент за подобро разбиране и управление на клиничната практика, изследователската дейност, но и на обществото като цяло.

Използвана литература:

1. World Health Organisation, Constitution of the WHO, Geneva: WHO, 1948
2. WHO QOL group 1993, Study Protocol for the World Health Organisation Project to develop a quality of life assessment instrument (WHOQOL), Qual life Res, 1993, 153-159
3. Sheiham A., Strategy for oral health care, Euro Observer, 2005, 7, 3, 1-4
4. Inglehart MR., RA Bagramian, Oral health related quality of life, Quintessence Publishing Co, 2002

Адрес за кореспонденция:

Ст. ас. д-р Наталия Щерева
Катедрата по "Медицинска етика и управление на здравните грижи",
Факултет по Обществено Здраве, МУ – София
e-mail: dr_shtereva@abv.bg